

ทรัพยากรมนุษย์กับการพัฒนา “ทุน” อย่างยั่งยืน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ต่อเนื่องจนถึงแผนฯ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งเป็นแผนที่ใช้ในปัจจุบันนี้ ได้ตระหนักแล้วว่าทิศทางการพัฒนาจะต้องให้น้ำหนักความสำคัญกับ “ทรัพยากรมนุษย์” โดยเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลาง” การพัฒนาเพื่อประสิทธิผลที่ “ยั่งยืน”

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางนั้น ยังขาดการพัฒนาที่เข้าถึงรากฐานของชีวิตหรือเข้าถึงแก่นแท้ของทรัพยากรมนุษย์ที่ยังประโยชน์ต่อการพัฒนาในระยะยาว หรือที่เรียกว่า “ทุนชีวิต” เพราะการพัฒนาที่ผ่านมาเน้นให้ความสำคัญกับ “ผลการพัฒนาที่ปลายเหตุ” หรือ “ผลที่เป็นตัวเลข” ในขณะที่ทรัพยากรมนุษย์โดยส่วนใหญ่ของประเทศยังขาดกระบวนการสร้างเสริม “ทุน” ที่ถือเป็นการติด “อาวุธทางปัญญา” เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างทั่วถึงและยั่งยืนในระยะยาว

ดังนั้น เพื่อผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืน เราจึงควรหันมาใส่ใจกับการพัฒนาที่ฐานรากของชีวิตหรือทุนชีวิต ทั้งนี้ “ทรัพยากรมนุษย์” ที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องมีองค์ประกอบของ “ทุน” ทั้งสิ้น 8 ประการ ได้แก่

1. Human Capital หรือ ทุนมนุษย์ คือ ทุนที่ได้มาจากความรู้ขั้นพื้นฐานของการศึกษาเล่าเรียนในสถาบันการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นทุนขั้นพื้นฐานที่ทุกคนจะต้องมี ทั้งนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ระบุไว้ในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ในมาตรา 43 ว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2. Intellectual Capital หรือ ทุนทางปัญญา คือ ความสามารถในการคิดเป็น วิเคราะห์เป็น และการนำไปสร้างมูลค่าเพิ่ม ทั้งนี้บุคคลที่มี Human Capital ใช่ว่าจะมีทุนทางปัญญาหรือ Intellectual Capital เสมอไป ซึ่งบุคคลสามารถมีทุนทางปัญญาได้ถ้ารู้จักแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง และสามารถที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในสังคมคือ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ ผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นต้น มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่ Practice ซึ่งน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะความรู้ที่เกิดผลจริงในทางปฏิบัตินั้นไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในสถาบันการศึกษาเสมอไป แต่สถาบันการศึกษาควรมีกระบวนการถอดองค์ความรู้เหล่านี้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในระบบการเรียนการสอนให้ได้

3. Ethical Capital หรือ ทุนทางจริยธรรม บุคคลที่มีความรู้ดี สติปัญญาดี แต่ถ้าไม่มีคุณธรรม ก็ไม่สามารถพัฒนาองค์กรหรือประเทศได้ ยิ่งถ้านำเอาความรู้ ความสามารถที่มีไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็ย่อมสร้างปัญหาให้กับสังคมมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงควรให้การปลูกฝังทุนทางจริยธรรม ไว้ตั้งแต่เบื้องต้น หรือแทรกเข้าไปในเนื้อหาเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาทุนทางจริยธรรมมากที่สุดคือ หลักศาสนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งสังคมไทยมีอยู่ในทุกชุมชนทุกหมู่บ้าน

4. Happiness Capital หรือ ทุนแห่งความสุข มนุษย์ทุกคนล้วนมีความปรารถนาจะทำในสิ่งที่ตนทำแล้วมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นสุขกาย หรือ สุขใจ เพราะฉะนั้นไม่ว่าเราจะคิด หรือทำอะไรก็ตามจะต้องคำนึงถึงความสุขกับสิ่งที่ทำอยู่ จึงจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น รวมทั้งการเคารพในชีวิตของคนอื่น และการเข้าถึงความดี ความงาม และความจริงของชีวิต อันจะส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในการดำรงชีวิตที่เต็มไปด้วยการมองเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

5. Social Capital หรือ ทุนทางสังคม หมายถึง ผลรวมของสิ่งดีงามต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคม สายใยความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย โดยคำนึงถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ความเป็นอัตลักษณ์ของ

วัฒนธรรมไทย ความเป็นธรรมในสังคมและประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและการต่อยอด รวมถึงการรวมตัวกันบนพื้นฐานของความไว้วางใจ เพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม”

6. Sustainability Capital หรือ ทุนแห่งความยั่งยืน ทุนแห่งความยั่งยืนเป็นทุนที่สำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เนื่องจากกระแสการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันนั้นเกิดขึ้นในอัตราที่แรงและเร็ว หากไม่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนแล้ว จะไม่สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ในโลกยุคไร้พรมแดน ทั้งนี้คณะกรรมการสิทธิการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาโลก ให้คำนิยามว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การอนุรักษ์ไว้และเป็นการพัฒนาที่ปลอดภัย เพื่อสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่กระทบกระเทือนถึงความสามารถใช้ประโยชน์ของคนรุ่นหลังที่จะต้องตอบสนองความต้องการของคนรุ่นตนได้” ดังนั้น ทุนแห่งความยั่งยืน จึงเป็นทุนที่สามารถสนองตอบต่อคนในรุ่นปัจจุบันและไม่เบียดเบียนคนในรุ่นอนาคต

7. Digital Capital หรือ ทุนทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โลกยุคปัจจุบันเป็นโลกยุคข่าวสาร และเทคโนโลยีเป็นโลกาภิวัตน์ ฉะนั้น ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถที่จะพัฒนาและแข่งขันกับนานาชาติอารยประเทศ จึงจำเป็นที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

8. Talented Capital หรือ ทุนทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ทุนที่สำคัญและขาดไม่ได้สำหรับทรัพยากรมนุษย์ในยุคนี้ก็คือ ทุนทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ การมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Mindset) ที่ถูกต้องในการทำงาน และสามารถนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จอย่างที่ควรจะเป็นได้

ในเมื่อ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เราจึงควรหันมาทบทวนว่า บทบาทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ทุน” ทั้ง 8 ประการที่กล่าวถึงหรือไม่ เพื่อก้าวไปสู่ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) ของประเทศในระยะยาวดังที่คาดหวังกัน

ธวัชชัย เฟ็งพินิจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ศูนย์หนองคาย